

Input voor het Nederlands beleid op de nexus ontwikkelingssamenwerking & buitenlandse handel

De context

Half maart heeft de minister van Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) via Overheid.nl een open consultatie gepubliceerd, waarin ze particulieren en organisaties de kans wil geven het beleid voor de komende jaren mede vorm te geven. Als kennisleverancier voor het ministerie, maar ook als partner van honderden organisaties wereldwijd, draagt Wageningen University & Research (WUR) graag bij aan een beleid gebaseerd op wetenschappelijke kennis en aan de door de Verenigde Naties opgestelde Sustainable Development Goals (SDGs).

De consultatie bestaat uit 10 vragen die in dit document de revue passeren.

1. Hoe kan het Nederlandse bedrijfsleven meer betrokken worden bij de twin-transitie in (lage en) midden-inkomenslanden?

In lage- en midden inkomen landen kan technologie tot een 'quantum leap' leiden, waarbij stappen in ontwikkeling die elders gezet zijn, overgeslagen worden. Een voorbeeld is de introductie van digitale financiële dienstverlening in Oost-Afrika. We zien echter ook dat veel introducties stranden omdat ze zeer exclusief blijven en geen oplossing bieden voor gangbare problematiek, bijvoorbeeld bij de inzet van drones voor meer precisielandbouw. Vaak is er geen grondige analyse gedaan wat de vraag is aan de Nederlandse technologie, zodat de oplossing aanbod gedreven is en de innovatie geen schaalbaar succes oplevert.

Alumni van Nederlandse kennisinstellingen kunnen hier een belangrijke rol spelen. Na hun opleiding in Nederland zitten zij veelal op schakelposities in the Global South met een grote bereidheid om twin-transities te initiëren en verder te begeleiden. Wij raden aan om dit alumninetwerk actiever in te zetten

Successen zijn zichtbaar als het Nederlandse bedrijfsleven zich inspant om innovaties te ontwikkelen met partners voor de lokale context. Voorbeelden hiervan zijn zichtbaar in de zaaizaadsector, waarbij de 'embedding' van de Nederlandse bedrijven goed tot stand is gekomen. Succesvolle twin-transities bieden ruimte aan lokale bedrijven om zich te ontwikkelen. Dit doel moet expliciet nagestreefd worden, wat de vorm en aard van de inzet van Nederlandse bedrijven sterk zal beïnvloeden. Aandachtspunt daarbij is of de Nederlandse bedrijven de lokale bedrijven niet van de markt verdringen.

Belangrijk is dus om in te zetten op export van technologie die aan te passen is aan de lokale vereisten en omstandigheden, die te monitoren en te leren van de ervaringen.

2. Hoe kunnen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen beter samenwerken om de duurzame ontwikkelingsdoelen te halen?

Een geconstateerd en groot probleem bij Publiek Private Samenwerking (PPS) is de ongelijke machtsverhoudingen en de onvoldoende afgestemde doelen van de betrokken partners. Bij formulering van de PPS lijken de belangen overeen te komen, maar tijdens uitvoering blijken soms de verschillen toch aanzienlijk en leiden die tot ineffectiviteit (langzame processen van besluitvorming) en verschillen in prioriteiten, die kunnen leiden tot vertraging of beëindigen van de samenwerking. Meer inzicht in wanneer een PPS effectief is, leidt tot een effectiever beleid. PPS is niet het doel maar middel, zo blijkt ook uit de PPP-lab studies, door WUR ontsloten via www.ppplab.org. Belangrijke conclusies uit deze studies zijn het feit dat vooral grote en gespecialiseerde bedrijven profiteren van PPS'en en dat aanvullend beleid/ impact investment nodig is om ook het MKB actiever te betrekken

De samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen is essentieel. Maar ook tussen overheden onderling is meer samenwerking nodig, het ontwikkelen van een gezamenlijke visie en het afspreken van gezamenlijke trajecten. Nederland kan actief inzetten op haar ervaring met het vormgeven van multi-stakeholder partnerships waarin doorlopend sociale innovaties in ontwikkelingslanden worden meegenomen. Het werken vanuit duidelijke systeemkaders zoals het voedselsysteem kader is hierbij van belang. Dit kader biedt ook goede handvaten om de impact van BHOS op de SDG's, op dit moment nog vrij versnipperd, beter te integreren en meten.

3. Hoe kan de bovengenoemde Nederlandse inzet op beleidscoherentie voor ontwikkeling verder versterkt of verbeterd worden?

In het algemeen blijken vrijwillige akkoorden en overeenkomsten tussen Nederlandse bedrijven niet voldoende effectief te zijn om deze problemen aan te pakken. Diverse evaluaties van internationaal MVO beleid, waaronder door de IOB, constateren dat er weinig voortgang wordt gemaakt met vrijwillige convenanten. Voor meer impact op doelen als belastingontwijking of klimaat is meer verplichte regelgeving noodzakelijk, bijvoorbeeld via wetgeving, voorwaardelijke financiering of gerichte investeringen.

Gerichte investeringen en beleidsontwikkeling met het bedrijfsleven, zoals door IDH, zijn meer effectief maar de daadwerkelijke impact op het niveau van het huishouden en systemische sectorverandering zijn moeilijk meetbaar. Lokaal beleid moet leidend zijn om succes te creëren. Een meer internationaal benadering (zoals Team Europe) kan hierbij helpen.

4. Hoe kan de overheid het duurzame verdienvermogen van Nederlandse bedrijven in het buitenland versterken?

Al eerder is aangegeven dat Nederland wereldwijd een zeer sterke positie heeft als kennispartner, maar ook de rest van de wereld staat niet stil en investeert in eigen kennisontwikkeling. Om de positie van het Nederlands bedrijfsleven te bestendigen is investeren in kennisontwikkeling en innovatie hard nodig, door zowel overheid als het bedrijfsleven. Langdurige samenwerking is daarbij cruciaal, niet alleen van beleid en overheid, maar ook van kennispartners, nationaal en internationaal. Europese onderzoeksfondsen spelen al een belangrijke rol, maar met gerichte investeringen en keuzes kunnen de innovaties en technologie van belang voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking versterkt worden.

Nederland heeft meer te bieden dan alleen geld, door ook de innovatie en kennis van Nederland aan te bieden ontstaan er meer mogelijkheden. Nederland kan ondersteunen in het opleiden van gekwalificeerde arbeidskrachten, ook specifiek voor het Nederlands bedrijfsleven in ontwikkelingslanden. Door het ondersteunen van de kennisinfrastructuur (onderwijs, onderzoek) kan Nederland mede het kritisch denkvermogen, (sociale) innovatie capaciteit en creativiteit bevorderen.

5. Op welke thema's of sectoren ziet u kansen om internationaal te ondernemen?

Nederland heeft een internationaal erkende toppositie op het gebied van landbouw en water. Deze toppositie is een combinatie van de goed functionerende keten en het achterliggende kennisnetwerk (incl. onderwijs). Binnen de landbouw is er vooral veel vraag naar zaaizaad en andere uitgangsmaterialen, circulaire systemen (vermijden van voedselverspilling), gezonde voeding, eiwittransitie, duurzame visteelt, waterbeheer en toepassingen van

zonne- en windenergie systemen. Andere sectoren die hier ook baat bij hebben zijn bijvoorbeeld ruimtelijke en stedelijke planning, bouw en digitale toepassingen zoals in onderwijs en financiële dienstverlening.

Op het gebied van klimaatslimme landbouw (klimaat adaptatie) en natuurinclusieve landbouw moeten start-up beleid extra gestimuleerd worden, zodat daar een nieuwe impuls ontstaat die het bedrijfsleven zelf nog niet weet te genereren.

6. Hoe kan de overheid het bedrijfsleven (specifiek het MKB) dat internationaal onderneemt (of dat zou willen) beter ondersteunen om zaken te doen in het buitenland?

Bedrijven die in lage- en middeninkomen landen succesvol zijn, hebben zeer veel kennis van de binnenlandse context waaronder regelgeving, netwerken en cultuur. Dit vergt sterke partnerschappen met lokale bedrijven en maatschappelijke organisaties. Het vinden van goede partners blijkt telkens weer een struikelblok te zijn, die de Nederlandse overheid onvoldoende kan oplossen. Veelal is het Nederlandse bedrijf onvoldoende aangepast aan de lokale context en weet met de op zich kwalificerende lokale partner geen duurzame relatie aan te gaan. Meer goed (in bijv Nederland) opgeleide lokale mensen in dienst nemen kan het Nederlandse bedrijf daarbij helpen. Het laten zien met een kleine pilot is effectiever om het lokale MKB te bereiken dan groots opgezette seminars.

Ook in deze context speelt het alumninetwerk van in Nederland opgeleide professionals een sleutelrol. Dit netwerk kan Nederland in samenwerking met kennisinstellingen en Nuffic beter gaan ontsluiten en actiever benaderen. Het behoud van beleid gericht op het opleiden van professionals (zoals het huidige OKP en MSP-programma) is daarbij cruciaal. Veel alumni komen relatief snel op sleutelposities terecht.'

7. Op welke thema's zou Nederland een aanjagende rol kunnen vervullen?

Nederland is goed in het ondersteunen van diverse (technologische) sectoren (zie ook 5) maar ook multi-stakeholder processen (polderen), bestuur, organisatie, sociale innovatie en management (bijvoorbeeld de [Living labs](#) in Afrika). Daarbij is Nederland ook een gewaardeerde 'convenor' als het gaat om beleidscoherentie en afstemmen op SDGs.

Nederland is sterk in het begeleiden van systemische veranderingen ten bate van de SDG's. Deze systemische veranderingen zijn onderdeel van belangrijke transformatieprocessen, zo heeft Nederland bijgedragen aan sterkere tuinbouw, zaaizaad en andere landbouwsectoren in Ethiopië, Nigeria en Uganda met sterkere voedselsystemen als gevolg. Om hierin effectief te blijven zijn grondige voedselsysteem en politiek en economische analyses van belang, mede om de mogelijke rol van Nederland binnen veranderingsprocessen continu te duiden. Ook de introductie van innovaties (technologisch en sociaal-economisch) die lokaal een hefboomwerking kunnen hebben is hier van belang.

Nederlandse inzet zou vooral moeten leiden tot veel en goede werkgelegenheid met kansen voor jongeren. Dit zal bereikt worden door middel van lokale ondernemingen (MKB) en mogelijk dochterondernemingen in arbeidsintensieve industrie. Een voorbeeld kan zijn de textielindustrie in sub-Sahara Afrika waarbij grote uitdagingen voor verantwoord ondernemen en humane arbeidsomstandigheden zich aandienen. Dit zijn echter ontwikkelingen die een lange adem vergen en niet bereikt worden met alleen korte-termijn acties of projecten. Tot slot is de inzet op veerkracht (resilience) en voedselzekerheid in gebieden die te maken hebben met continue crisissituaties - lange-termijn oplossingen naast noodhulp - een belangrijke thema waar Nederland in diplomatieke en praktische zin een belangrijke aanjagende rol in kan vervullen

8. Op welke manier en op welk vlak kan de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking nog meer innoveren?

Zoals bij punt 7 aangegeven kan Nederland meer inzetten op het bereiken van systemische veranderingen. Daarbij is het structureel samenwerken met andere ontwikkelings- en investeringsorganisaties zoals de ontwikkelingsbanken van belang. Afstemmen met hun investeringsagenda's en kennisprogramma's kan leiden tot meer impact en innovatie. Daarbij heeft Nederland (wederom) meer te bieden dan alleen geld. Door te stimuleren dat ontwikkelingsbanken en VN organisaties toegang hebben tot de Nederlandse kennis en technologie snijdt het mes aan twee kanten; duurzame impact in de ontwikkelingssamenwerking en stimulering van de Nederlandse kennispartners die ook het Nederlands bedrijfsleven ten goede komt.

Post-COVID19 is het blijvend inzetten op en ontsluiten van digitale innovaties op het gebied van kennisdeling van groot belang: open-kennissystemen, open-access, open-source producten

Nieuwe vormen van educatie die gericht inspelen op de ontwikkeling van lokale capaciteit zijn nodig. Academische centra leiden op tot academici, specialisten in een bepaalde discipline. Maar de complexe problemen vragen ook om experts die gericht zijn op samenwerking met andere disciplines. Dit geldt voor alle niveaus van praktijkgericht tot academisch. Vormen als student challenges en projectgericht onderwijs als Academic Consultancy Training kunnen hier een belangrijke spelen.

9. Op welke manier/welk vlak kan Nederland als donor nog meer durf te tonen?

Differentiatie van economische groei is cruciaal voor ontwikkelingslanden: de druk moet af van land, voedsel en biodiversiteit. Innovatie en toenemende efficiëntie dragen niet bij aan duurzaamheid binnen een groeiende economie wanneer geen duidelijke grenzen gesteld worden. Toon durf in het agenderen van [dit ingewikkelde vraagstuk](#) en bespreek in open dialoogsessies wat de gevolgen zijn van een ongedifferentieerd groeiende economie op de lange termijn. Agendeer dit onderwerp ook in bredere SDG-context. Nederlandse ontwikkelingssamenwerking worstelt nog met inzet op systeemveranderingen en het is te optimistisch om te stellen dat Nederland dat in alle opzichten al goed en vooruitstrevend doet. Wij weten vaak onvoldoende wat lokaal de 'drivers' van verandering zijn, maar ook waar weerstanden liggen en hoe die geadresseerd moeten worden. Daarbij moeten we niet automatisch uitgaan van de zogenaamde 'Dutch diamond' waarvoor in veel landen de voorwaarden niet aanwezig zijn. Aangepaste modellen van dialoog en collectieve besluitvorming moeten veel beter onderzocht en nagestreefd worden. Nederland kan meer inzetten op het versterken van legitieme actoren in binnenlandse verander processen en meer autonome (van de overheid) kennis- en monitoringsinstellingen, zoals onafhankelijke denktanks en onafhankelijke journalistiek.

Meer focus op de Sustainable Development Goals, zonder dat het korte termijn belang van het Nederlandse bedrijfsleven leidend is. Door juist te investeren in nieuwe duurzame technieken en de uitdagingen als klimaatverandering als kans te zien. Daarbij is samenwerking met andere ministeries zoals Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit, Infrastructuur en Waterstaat, Defensie, Onderwijs & Wetenschap en ook Economische Zaken & Klimaat van belang en Europese samenwerking vanzelfsprekend.

10. Heeft u nog andere punten van aandacht die u vindt die meegenomen dienen te worden in de nieuwe beleidsnota

- De wereld verandert snel, zowel klimatologisch als ook geopolitiek. Jonge generaties in lage- en midden inkomen landen gedragen zich ingrijpend anders dan hun oudere generaties. Dit vraagt aanpassingen van ons soms stereotype beeld van ontwikkelingstrajecten en daarvoor is continue monitoring nodig. Maar ook andersom verandert de opinie in die landen over bedrijven of andere landen soms razendsnel. Nederland heeft nu geen sterke capaciteit om die veranderende processen in beeld te krijgen, maar dient die wel te ontwikkelen om effectiviteit in de toekomst te stimuleren. En bedrijven zullen zich expliciet(er) maatschappelijk verantwoord moeten gedragen willen zij geen object van kritiek worden. Aan publiek-private samenwerking moeten strengere eisen gesteld worden om te zorgen dat de maatschappelijke baten worden gerealiseerd.
- Nieuwe actoren dienen zich daarbij aan en de rol van de overheid verandert ook in lage- en midden inkomen landen. Wij moeten dit spanningsveld van systemische veranderingen beter in beeld hebben.
- In vorige nota's was er veel focus op de regio Midden-Oosten en Noord Afrika, De recente disrupties hebben aangetoond dat veel landen, ook buiten deze regio, kwetsbaar zijn en hun voedselvoorziening (en bredere ontwikkeling) relatief weinig veerkracht kent. En de disrupties kennen laten kettingreacties zien met gevolgen wereldwijd. Het beleid moet gericht zijn die veerkracht in al die landen te vergroten, voor algehele stabiliteit.
- Het belang van lange termijn investeringen kan niet genoeg worden benadrukt.
- De focus op een beperkt aantal landen is te rechtvaardigen, maar de samenhang met de activiteiten van andere departementen verdient meer structurele aandacht. De ondersteuning die via het OS-beleid wordt gegenereerd in Bangladesh bijvoorbeeld kon alleen plaatsvinden door de basis die gelegd was in langdurige kennisprogramma's in de regio die gefinancierd waren door andere ministeries.

Deze input is samengesteld door de accountgroep Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) waarin experts en van alle kennisseenheden van Wageningen University & Research vertegenwoordigd zijn; een multidisciplinaire team. Hedwig Bruggeman (chair), Patricia Wagenmakers (Secretary), Jack van der Vorst (Algemeen Directeur Social Sciences Group), Inge Brouwer, Ivo Demmers, Annemarie Groot, Bas Hettterscheid, Jan van der Lee, Jelle Maas, Ron Mazier, Jennie van der Mheen, Irene Salverda, Bart de Steenhuijsen Piters, Linda Stolker, Jan Verhagen.

